

JEAN-PAUL C. GRUND, PAUL J. ÖFNER,
HANS T. VERBRAECK: MAREL O DEL, KAS KAMEL,
LE ROMES DUVAR (VERI AZ ISTEN, AKIT VÁLASZT;
A CIGÁNYOKAT KÉTSZER VERI)

L'HARMATTAN KIADÓ, NEMZETI DROGMEGELŐZÉSI INTÉZET
KUTATÁSOK 6., BUDAPEST. 2008. 485 OLD.

A roma szerhasználattal kapcsolatos kutatások, kutatási beszámolók nemcsak a hazai, hanem nemzetközi szinten is egyelőre igen ritkák, és a bemutatott eredmények is többnyire ellentmondásosak. Ennek okán állíthatjuk, hogy minden olyan kutatási kezdeményezés, amely akár elsődleges akár másodlagos adatforrásokra támaszkodva, roma csoportok szerhasználói, kockázatviselkedési szokásait tárja fel, hiánypótlónak számít.

Az NDI gondozásában megjelent új kötet, amely Grund, Öffner és Verbraeck szerzőhármas közép- és kelet-európai cigány kisebbség droghasználatáról szóló próbakutatásának eredményeit tartalmazza, fontos kiindulópont lehet az adott régióban további kutatások megtervezéséhez, előkészítéséhez. A próbakutatás a magyarországi, csehországi és a szlovákiai helyzetet tekinti át a következő három kutatási módszerre támaszkodva: szakemberekkel és kulcsinformátorokkal készített interjúk, terepmunka során készült jegyzetek, félig-strukturált internetes kérdőíves felmérés. Ezek közül a tanulmány elsősorban a szakemberektől szerzett információk alapján levont következtetéseket mutatja be, sok helyen szó szerinti idézetek beemelésének segítségével. A tanulmánykötet címe, azaz a „Veri az Isten akit választ, a romákat kétszer veri”, egy cigány közmondásra utal, amely a cigány közösségek kollektív történelmi tapasztalatát sűríti egy mondatba. A szerzők ezzel az alcímmel a droghasználatból fakadó súlyos (köz)egészségügyi és (össz)társadalmi „veszélyekre” utalnak, melyek véleményük szerint a romákat még súlyosabban érintik majd a közeljövőben.

A kötet nyolc fejezetben keresztül tekinti át a vizsgált területhez kapcsolódó kérdésköröket a lehető legtöbb területet érintve, és a kutatási eredmények az egyes országokra külön-külön lebontva kerülnek bemutatásra.

Az első fejezetben a kulcsinformátorok révén összegyűjtött véleményeket olvashatjuk elsősorban a romák szerhasználatainak történeti vonatkozásairól, a populáció földrajzi elhelyezkedéséről és nagyságának becsléséről, a romák szerhasználati eltéréseiről, melyek a drogok típusára, illetve a beadás módjára térnek ki részletesebben. A kötet második fejezetének központi témája a roma szerhasználók HIV érintettsége, az olyan kockázati magatartásformák vizsgálata, mint a közös tű, illetve eszközök használata az intravénás droghasználóknál, illetve a prostitúció, az óvszer használatainak kérdése. A harmadik fejezetben a hangsúly a

különböző alpopulációk összehasonlításán van, azaz egyrészt a roma versus nem roma, illetve az oláh cigány versus romungro szerhasználók közti különbségeken. A kulcsinformátorok révén kapott információkból levont (helyenként talán kevésbé megalapozott) következtetéseket ugyan kételkedéssel kell fogadnunk, de a fejezetben felvetett kérdéskörök igencsak jelentősek. Ilyen például, hogy nem tekinthetők a roma szerhasználók önmagukban homogén populációnak, illetve hogy elkülönülő, tiszta roma szerhasználói szubkultúrákról sem beszélhetünk minden esetben, inkább átfedő drogszcénák jellemzőek mindhárom országban.

A negyedik fejezet témája a drogfüggőség és a családi, szociális viszonyok kérdése, a közösségek szerepe a szerhasználó kezelésében. Ebben a fejezetben kerül tárgyalásra a szerhasználat és a szociális kirekesztettség a szakértők szerint sokszor eltérő irányú összefüggésének témaköre is, amely elsősorban a romák foglalkoztatottsági, lakhatási, és iskolázottsági hátrányaira utal. A tanulmány ötödik fejezete a roma szerhasználók viszonyát tárgyalja elsősorban a rendőrséggel kapcsolatban, illetve áttekinti országonként a droghasználattal kapcsolatos törvényi változások lehetséges hatásait. A hatodik fejezet a kötet egyik legértékesebb része, amely feltérképezi, hogy az egyes országokban milyen kezdeményezések történtek már külön a roma szerhasználók kezelésével, illetve roma közösségek prevenciójával kapcsolatban drogpolitikai szinten, és a droghasználók ellátásával foglalkozó szervezetek szintjén is. Ez a fejezet a kutatási eredmények bemutatásán túl már olyan ajánlásokat is tartalmaz, melyeket fontosnak tartanak a cigány közösségekben tapasztalható (intravénás) droghasználat és HIV kockázati viselkedés kezelésére kidolgozandó intézkedésekkel kapcsolatban. A kötet hetedik fejezete a korábbiakkal ellentétben egy különálló kutatásnak, egy internetes kérdőíves felmérésnek az eredményeit tartalmazza, melyet a CEENIS régió kilenc országából gyűjtöttek össze, összesen 27 szakembertől. Az internetes kérdőív a roma szerhasználattal kapcsolatos általános információkra kérdezett rá, melyekkel kapcsolatban 11-en semmilyen információval nem rendelkeztek. A kötet utolsó fejezete az egész próbakutatás eredményeinek összefoglalását, a konklúziók bemutatását, és a témával kapcsolatos főbb ajánlásokat tartalmazza.

A kötetet elolvasva a próbakutatás eredményei alapján a következő képet kapjuk a roma szerhasználókkal kapcsolatban: a romák körében a különböző szerek prevalencia értékei magasabbak, bizonyos szereknél még jelentősebb a különbség: ez vonatkozik a heroin- és a crack fogyasztásra, és a szerves oldószer belélegzésre is. A szerzők szerint a szerhasználó romák speciális csoportot képeznek a droghasználókon belül: korábban kezdik a szerhasználatot és több kockázati magatartással találkozhatunk körükben. Ennek eredményeképpen a különböző fertőző betegségek előfordulása is magasabb körükben (HIV, hepatitisz B, C). Megállapítják továbbá, hogy a roma-populáció legális és illegális szerhasználatban is érintett.

A roma droghasználói csoportok kezeléshez való viszonyát tekintve megállapítják, hogy a roma szerhasználók nehezebben keresnek szociális vagy egész-

ségügyi segítséget, ideértve az alacsony-küszöbű szolgáltatásokat is. Ez fokozza marginalizált státuszukat, míg a marginalizáció is közreműködik abban, hogy nehezebben keresnek segítséget. Tapasztalható a roma szerhasználókkal kapcsolatos diszkrimináció és stigmatizáció is: a kezelőhelyeken éppúgy, mint a társadalom szélesebb rétegeiben.

Ezen megállapításokat azonban óvatosan kell kezelnünk két fő okból is: egyrészt a próbakutatás során alkalmazott szakértői megkérdezések sok helyütt egy-egy szakember véleményét takarják, másrészt pedig a vizsgált régióra vonatkozólag nincsenek olyan adatforrások, amelyek alátámasztják a következtetéseket. Ezzel együtt azonban a kötet igen hasznos olvasmány mind a kutatók, mind a kezelőrendszer bármely szintjén dolgozó szakemberek számára.

Melles Katalin